

Seminar „Eesti hariduse mõõdikud – hariduse seire ja hindamine kooli ning kohalikul tasandil“

29. aprillil 2021. a Zoomis

Rühmaarutelude kokkuvõte

Viies rühmas, kuhu kuulusid nii koolide, koolipidajate, õpetajate, õpilaste, ekspertide (TLÜ) kui Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Haridus- ja Noorteameti esindajad, otsiti vastust järgmistele küsimustele:

1. Kas OECD poolt pakutavate mõõdikute/ indikaatorite kasutamine kooli kontekstis vajab indikaatorite täiendavat täpsustamist? Kas ja kuidas need indikaatorid toetavad tõendus põhise otsustamist koolielu korraldamisel?
2. Kas riigi ja kooli poolt kogutavad andmed on piisavad kooli arengukavade täitmise jälgimiseks? Palun põhjendage!

OECDga koostöös valminud hariduse mõõdikute ettepanek, samuti Eesti koolide ja koolipidajate andmekasutuse ja andmevajaduse analüüs on leitavad [mõõdikute projekti veebilehelt](#).

Seisukohad ja ettepanekud lühidalt:

- Projektis pakutud **mõõdikud on arusaadavad**, kuid vajavad **täpsustamist** (lahtikirjutamist), **selgitamist** nii KOVide haridusjuhtide kui koolijuhtide hulgas, samuti kooli tasandil: **kuidas neid näitajaid mõista**, mida nende näitajate abil püütakse saavutada, kuidas tõlgendada indikaatorite erinevaid väärtusi ning **millist mõju konkreetsed väärtused avaldavad üldpildis**.
- Mõõdikute puhul on oluline **kommunikatsioon**, et liigutakse ühise eesmärgi nimel ja osalejad ise saavad seda mõjutada.
- Peab tekkima tunne, **et näitajad on toetamiseks**, mitte karistamiseks. Tulemuslikkuse mõõtmisele peaks järgnema ka **nõrgemate toetamise võimalus** (et mitte ainult premeerida niigi tugevaid).
- Mõõdikute komplekti tasuks täiendada **vanemate, kodu jt kooliväliste institutsioonide panust** mõõtvate indikaatoritega ning **väärtusruumi** või **koolikultuuri** indikaatoritega.
- Kui mõõdikute süsteemi hakatakse rakendada, siis on vaja **tööriista ja juhiseid** andmete kogumise kohta. Koolid koguvad andmeid erinevalt ja ei tea, kuidas andmeid edasi kasutada. Kui on tööriist, siis saab kool seda oma töös paremini ära kasutada.
- Riigi, KOV ja koolide **andmekogumine** peab **dubleerimise vältimiseks** olema omavahel **kooskõlastatud** ning **andmed koolidele senisest kiiremini kättesaadavad**.

Seisukohad ja ettepanekud pikemalt:

1. **Kas OECD poolt pakutavate mõõdikute/ indikaatorite kasutamine kooli kontekstis vajab indikaatorite täiendavat täpsustamist? Kas ja kuidas need indikaatorid toetavad tõendus põhise otsustamist koolielu korraldamisel?**

Mõõdikud peavad olema põhjendatud – koolides peab olema teada, miks on need vajalikud ja mida nendega püütakse saavutada. **Kommunikatsioon peab rakendamist toetama**.

- Vastus küsimusele, miks me kõiki neid indikaatoreid vajame, peab selge olema kõigile osapooltele.

- Igapäevaseks kasutamiseks on vaja mõõdikud täpsustada ja lahti kirjutada – mida ja miks erinevad indikaatorid mõõdavad ja kuidas tõlgendada indikaatorite erinevaid väärtusi ning millist mõju konkreetsed väärtused avaldavad üldpildile.
- Mõõdikute kasutamise kõige väärtuslikum osa on põhjendused. Number ei anna midagi, vaja tausta ja sisu.
- Projektis pakutud mõõdikud vajavad täpsustamist ja selgitamist, ootavad kooli tasandil arutamist, mida nende näitajate abil selgeks püütakse saada.
- Andmed on head, kui aitavad soovitul kaasa.
- Probleem, et paljude arengukava mõõdikute tähtsus ei ole koolijuhile oluline, tasandi erinevus. Kokku viimine ongi suur töö. Riigi tasandi näitajaid ei ole võimalik saavutada, kui koolid ei sea ise selle järgi sihte.
- Kelle jaoks tulemus oluline on - kas Eesti, EL-i, KOVi või kooli jaoks, kuhu peaks püüdlema? Kooli tasand peab tegelema kõigi näitajatega.
- Mõõdikute puhul on oluline kommunikatsioon, et liigutakse ühise eesmärgi nimel ja osalejad (õpetajad) ise saavad seda mõjutada. Ükski näitaja ei ole karistamiseks, tihti on hirm, et näitaja on paigast ja see on justkui karistus.
- Väljakutse on õpetajatele kommunikeerimine, kui õpetajaid kaasata algusest peale, jõuavad nad ise ka teadmisele, et mingi asja *mõõtmine on kasulik ja panustavad parema meelega*.
- Küsimus, miks ja mida kogume, sõltub ka väärtuskvaliteedist. Koolidele on vaja selget sõnumit, et kui andmeid kogutakse, siis need on pigem toetavad, mitte et nõrgematele tulemustele järgneb kontroll ja karistus (nt välishindamisosakond võtab luubi alla).

Mõõdikute täpsustamise ja täiendamise vajadus

- Mõõdikud on arusaadavad, katavad hariduses ära valdava osa.
- Kvantitatiivseid näitajaid peaks olema võimalik rohkem kombineerida kvalitatiivsete näitajatega.
- Praeguses mõõdikute komplektis ei kajastu *vanemate ja kodu (jm kooliväliste institutsioonide) roll*, mida peaks mõõtma, sest kodu on oluline õppija personaalse õpitee toetaja (nii seoses OECD *Learning Compass* i kui Eesti haridusvaldkonna arengukava 2035ga seoses).
- *Väärtusruumi või koolikultuuri mõõdik* võiks samuti olla lisatud.
- Töörühmas tekkis küsimus, kas need on lõplikud mõõdikud [*vastus – ei ole, mõõdikuid arutatakse edasi, sh koos koolide esindajatega*]. Nt „*õpetajate koostöö näitaja*“, mis tegelikkuses keskendub ainult koolijuhtide rakendatavatele meetmetele, mitte realselt õpetajate koostööle jms.
- Suures pildis – siin on indikaatoreid, mida saab kooli tasandil mõjutada, ja indikaatoreid, mida ei saa. Nende hulgas, mida saab, on väga palju sellist, mida kutsehariduses kvaliteedihindamise raames juba käsitletakse, st uusi asju eriti palju ei ole.
- Praeguses mõõdikute komplektis on palju selliseid, mille mõjutamiseks koolijuhi käed on liiga lühikesed. Puudu on nt *kvalifitseeritud õpetajate osakaalu näitaja*, mida juht saaks kooli tasandil selgelt mõjutada (koolituste näitajad on olemas, kuid need ei mõõda sama asja). Teatud erialadel on see osakaal katastroofiliselt langenud, nt matemaatikaõpetajate puhul. Kutsehariduse kontekstis on ametlikult kvalifikatsiooninõudeid mittetäitvad õpetajad mõnikord väga head. Niisiis päris ühtselt ei maksaks siin läheneda.
- Mõõdik „*ennastjuhtiv õppija*“ vajaks täpsustamist: kuidas seda mõõdetakse.

- „*Õpiränne*“ – lisaks võiks siin sisalduda ka Eesti-sisene õpiränne, ka see näitab julgust harjunud keskkonnast välja astuda.
- „*Õpetajate koostöö*“ – võiks sisaldada ka teistes koolides tundide läbiviimise võimalust. Samas jääb koolisisene koostöö praegu õpetaja koormuse taha kinni. Aeg on piirang. Kutsehariduses tuleb muidugi näiteks ette, et ühe aine eri osi annavad erinevad õpetajad.
- „*Katkestamine*“ ei ole hea termin nende kohta, kes kooli sees õppekava vahetavad, sest sel on negatiivne kuvand. Võib-olla asendada näiteks terminiga „eriala vahetamine“.
- „*Õpetaja toetus õpilasele*“ – siin sisalduvad küsimused on head, aga kes ütleb, et just need on kõige õigemad? Kas siin peaks ütlema kool, kas need on tema kontekstis kõige paremad küsimused või on midagi puudu või üle?
- „*Lõpetanute hõive*“ – kes seda hindab? Kutseõppeasutused võtavad praegu ise enda lõpetanutega ühendust 6 kuud pärast lõpetamist. Need andmed on olulised, aga mitte nii väga mitu aastat hiljem, seepärast kogub õppeasutus ise andmeid.
- „*Eestist väljaminev lühiajaline õpiränne*“ – kutsehariduse soovitus: Eesti ja Euroopa indikaatorid peaksid ühte jalga käima, et ei oleks mitut süsteemi. Peaks olema üks süsteem, mille tulemusi Euroopasse esitada.
- Tulemuste hindamisel tuleks arvestada ka *sotsiaalmajanduslikku tausta*. Tuleks analüüsida ka trende.
- Kas kuidagi saab hinnata ka *kooli panust* - millise hinnaga tulemused saavutati?

Mõõdikute tasakaalustamine, tulemuste interpreteerimine, sellest tulenev käitumine

- Mida koolis teha näitajaga „*Eestist väljaminev lühiajaline õpiränne*“ - kas üritada suurendada Euroopa keskmiseks? Kooli vaatest nii tahan kui ei taha, et õpilased rändaks. Ühelt poolt on kogemuste saamine õpilasele oluline. Teisalt võivad aasta aega mujal õppinud jääda klassi kordama ja siis läheb teine näitaja alla. (Lühiajaline õpiränne on 2 nädalat, aga käivad ka aastasel.) Süsteem peab ette nägema, et ei saa karistada, kui üks näitaja sõltub teisest.
- Tõenduspõhisusest – mõõdame *väljalangevuse määra*, aga siin juures on oluline kommunikatsioon. Eesmärk on mitte alla 1% lasta, aga kuidas tagame, et õppijaid ei hakata lihtsalt koolis hoidma, kui suhtumine on mõõdikupõhine.
- Saame seda, mida mõõdame. Oluline on, millised on tulemuslikkuse mõõtmise tagajärjed – et me ainult ei karistaks mõõtmise tulemusena nõrgemaid ja ei premeeriks niigi tugevaid, vaid otsiks ka (rahalisi) võimalusi nõrgemate toetamiseks.
- Ülikoole premeeritakse *väljamineva õpirände* eest, aga kuivõrd taustana on õpilaste tööhõive samuti kõrge, ei muuda selline premeerimine palju.

Andmete kogumine, küsitluste korraldamine, koolide hindamine

- Andmekorje peaks olema riigi, KOVide ja kooli vahel paremini kooskõlatud, et ei toimuks dubleerimist, mitmekordset andmekorjet samadelt sihtrühmadelt suhteliselt lühikese perioodi (aasta) jooksul, nt lapsevanematelt. See on tüütav ja lõpuks keegi ei saa kvaliteetset tagasisidet.
- Küsitlusi tuleb nii palju, et õpetajad ei jaksa enam vastata, neilt ei ole lihtne infot kätte saada.
- Kui mõõdikute süsteemi hakatakse rakendada, siis on vaja head tööriista ja juhiseid andmete kogumiseks.

2. Kas riigi ja kooli poolt kogutavad andmed on piisavad kooli arengukavade täitmise jälgimiseks? Palun põhjendage!

- Et kogutavaid andmeid kasutataks koolide arengukavade analüüsimisel, hindamiseks, on vaja tagada, et koolide arengukavad oleks seotud nii alama kui ülema astme arengukavadega. Vaja on selgesti aru saada, kuidas kooli tasandi tulemused mõjutavad riigi tasandi tulemusi.
- Kool kasutab EHISE ja Haridussilma andmeid, end võrreldakse erinevate koolidega.
- Koolide juures ei ole ühtset andmekogumise süsteemi. Kõik koguvad erinevalt, pole teadmist, kuidas edasi kasutatakse.
- Positiivne on, et kui kooli strateegiat tegime, siis seal on kattuvaid näitajaid, mida pidasime ise juba eelnevalt oluliseks ja mis siin ka välja tulid.

- Koolipidaja vaade: **andmeid kogutakse piisavalt, aga neid ei kasutata piisavalt.**
- Pigem on küsimus, kas juba kogutavate andmetega osatakse midagi peale hakata ning kas kooli ja KOV tasandil ikka mõistetakse, miks riik neid kogub? Koolide ootus on, et riik teeks metaandmete põhjal analüüsi ära, siis oleks seosed kooli vajaduste ja riiklike huvide vahel mõistetavad. Milline on motivatsioon ja oskus olemasolevaid andmeid analüüsida?

- Teine vaade – kas **kogutakse ikka olulisi andmeid**? Nt erivajadustega lapsed, kes abi saavad, kas midagi sellest muutub? Kuidas koguda selliseid andmeid, mis **näitaksid rohkem kooli panust**?
- Vastuolu riigi ja kooli vajaduste vahel. Nt PISA tulemused koole pigem ei huvita, vastupidi on diagnostiliste testidega. Koolijuhid praegu pigem ei kasuta Haridussilma andmeid kooli arengukavade jaoks.
- Määruses on kohustus, millega pole midagi peale hakata.
- Andmeid korjates ei tohi kooli tervikut ära unustada!

- Probleem on **enesehindamise instrumendiga** kooli arengukavade raamistikus, mida pole senini käima saadud. Ülikoolid on midagi välja pakkunud, kuid see pole olnud hästi rakendatav. Puudu on tõeliselt kaasaegne kooli sisehindamise raamistik koos sinna juurde kuuluvate andmekogumise instrumentidega.
- Mõõdikute komplekt praegu pigem ei toeta tõenduspõhist otsustamist koolielu korraldamisel, aga probleem on pigem koolide hindamise raamistikus, mitte niivõrd indikaatorites endas.
- Mõõdikute puhul peaks olema konkreetne tööriist kooli jaoks, et saaks oma töös kasutada.

Andmete kvaliteet ja kättesaadavus

- Rahuloluküsitlus – kuna tagasiside on nii anonüümne ja agregeeritud, siis ei ole tulemused nii kasulikud, kui vaja oleks. Miks ei võiks **küsitlusest tekkivad algandmed õppeasutusele kättesaadavad olla**?
- Andmeid on piisavalt, aga **andmed võiksid avalikuks saada oluliselt varem**, siis oleks neist rohkem kasu.
- Rahuloluküsitluses peaksid olema ka **avatud vastustega küsimused**, et kirjeldada paremini kinnise vastusega küsimuste tulemusi (nt seoses eelmise päeva kooli sündmuste või kontrolltööga), mis oleksid konkreetsele koolile arendustegevuses vajalikud. Seejuures tuleks lahendada, et avatud vastuseid üldiselt ei avaldata, vaid need oleks kättesaadavad ainult konkreetsele koolile.
- Haridussilmas ei vasta meie kooli puhul õpetajate kvalifikatsiooni info tõele, tegelikult on näitajad paremad, kui seal kuvatakse. Kuidas EHIS ja Haridussilm ühilduvad?